

Norma juridică

I. Noțiune și trăsături. Norma juridică este elementul structural de bază al ordinii de drept, cele două noțiuni aflându-se într-o relație sistemică de la parte la întreg și de aceea definiția normei juridice este strâns legată de definiția dreptului obiectiv.

Așadar, în definiția normei juridice trebuie să se regăsească, la nivel de unitate, toate elementele constitutive ale definiției dreptului ca sistem.

Definiție. Norma juridică este o regulă de conduită generală, impersonală și obligatorie, care exprimă voința electoratului reprezentat de organul legislativ, regulă având ca scop asigurarea ordinii sociale și care poate fi adusă la îndeplinire pe cale statală, la nevoie prin constrângere.

Este, deci, vorba, de o regulă de conduită ce stabilește comportamentul de urmat în raporturile dintre oameni ori în raporturile dintre aceștia și societate.

Din definiția normei juridice rezultă că ea are următoarele trăsături:

- **1.** Are caracter general și impersonal. Norma juridică este un etalon de conduită, aplicabil în mod egal și continuu fiecărui individ, fără a înțelege prin aceasta că toate normele de drept se adresează deopotrivă tuturor subiecților de drept.
- **2.** Are caracter obligatoriu. Intervenind în domeniile esențiale ale societății, norma juridică nu poate fi lăsată la liberul arbitru al subiecților de drept, fiind impusă, la nevoie, de către stat, prin constrângere.
- **3.** Are caracter tipic, adică formulează modelul, tipul de conduită de urmat de către cei cărora li se adresează.
- **4.** Norma juridică este publică. Pentru ca un comportament prescris să poată fi urmat, el trebuie adus la cunoștința indivizilor, făcut

public. Voința legiuitorului este, astfel, transpusă într-un text care este publicat în Monitorul Oficial.

II. Structura normei juridice. Sub aspect logico-juridic, norma de drept are o structură proprie ce integrează trei elemente: ipoteza, dispoziția și sancțiunea.

A. Ipoteza este partea normei juridice care precizează condițiile și împrejurările în care aceasta se aplică, precum și categoriile de subiecți de drept cărora norma li se adresează.

Exemplu: articolul 1365 din Codul civil: „Dacă cumpărătorul nu plătește prețul, vânzătorul poate cere rezoluțiunea vânzării”. În această normă, ipoteza constă în atitudinea cumpărătorului de a nu plăti prețul convenit.

B. Dispoziția este elementul structural al normei juridice care stabilește conduita ce trebuie respectată, în condițiile și împrejurările prevăzute de ipoteză.

În exemplul de mai sus, dispoziția constă în obligația pe care o are cumpărătorul de a plăti prețul convenit.

C. Sancțiunea este partea normei juridice care stabilește consecințele ce decurg din nerespectarea dispoziției normei respective în împrejurările stabilite de ipoteza ei, precum și eventualele măsuri pe care autoritățile competente le pot lua împotriva subiectului de drept care a încălcat norma.

În exemplul dat, sancțiunea constă în posibilitatea vânzătorului de a cere și obține rezoluțiunea vânzării, adică desființarea ei pentru cauză de neexecutare.

În funcție de gradul lor de determinare, sancțiunile se clasifică în:

- sancțiuni absolut determinate, formulate printr-o exprimare a unei întinderi fixe și deci care nu pot fi modificate de către autoritățile care le aplică (de exemplu: 1000 RON amendă);

- sancțiuni relativ determinate, când în norma de drept sunt prevăzute numai limitele de determinare ulterioară a sancțiunii, întinderea acesteia variind între un minim și un maxim (de exemplu: închisoare de la 5 la 10 ani, sau amendă de la 1000 la 5000 RON);
- sancțiuni alternative, care conferă autorității ce le aplică posibilitatea de a alege, de a opta între două sancțiuni diferite. Este vorba în principal de cazurile în care legea penală prevede pedeapsă cu amendă sau pedeapsă privativă de libertate (închisoare);
- sancțiuni cumulative, atunci când în normă se prevede posibilitatea aplicării a două sau mai multe sancțiuni pentru aceeași faptă (de exemplu: închisoare și interzicerea pentru o perioadă a dreptului de a alege și de a fi ales, ori a dreptului de a conduce autovehicule).

În funcție de criteriul naturii și gravității lor, în drept există următoarele categorii de sancțiuni:

- penale, care sunt cele mai grave sancțiuni, poartă numele de pedepse și se aplică atunci când sunt comise infracțiuni. Sancțiunile penale aplicabile sunt: privarea de libertate, amenda penală, interzicerea unor drepturi;
- contravenționale sau administrative, sancțiuni care se aplică pentru fapte ce constituie contravenții, adică abateri mai puțin grave decât infracțiunile și care nu sunt prevăzute în legea penală, ci în diverse alte acte normative. Principalele sancțiuni contravenționale sunt avertismentul și amenda;
- civile, care pot fi izvorâte din răspunderea contractuală și atunci se concretizează în repararea prejudiciului cauzat de neexecutarea sau executarea defectuoasă a obligațiilor contractuale, sau pot decurge

din răspunderea civilă delictuală și atunci constau în repararea prejudiciului cauzat de comiterea unei fapte ilicite;

- disciplinare, care intervin în cazul încălcării obligațiilor de serviciu și pot îmbrăca următoarele forme: mustrare, avertisment, reducere de salariu, retrogradare, suspendare din funcție, transfer disciplinar, demitere din funcție;
- procedurale, care decurg din nerespectarea normelor impuse de diverse proceduri și care constau de obicei în nulitatea sau anularea actului încheiat fără a ține seama de prevederile legale.

În concluzie, o normă juridică tipică, cuprinzând toate cele trei elemente, ar avea, ca principiu, următoarea formulare:

Dacă,.....atunci,.....altfel.....

Mai exact, **dacă** faci parte dintr-o anumită categorie de persoane, îndeplinești anumite condiții sau te afli în anumite circumstanțe, **atunci** trebuie, nu trebuie sau poți să ai o anumită conduită, **altfel** urmează să suporti unele consecințe.

Normele juridice care se prezintă într-o astfel de formulare tipică sunt, însă, puține și, din această cauză, în cadrul procesului de interpretare a lor, este adesea necesară o reformulare mentală a textului legal, astfel încât să fie posibile determinarea și identificarea celor trei elemente de structură.

III. Clasificarea normelor juridice. Clasificarea normelor juridice se face în raport cu anumite criterii și este necesară deoarece ajută la corecta interpretare și implicit, la aplicarea riguroasă a acestora.

A. În funcție de modul de reglementare a conduitei prescrise, normele juridice se clasifică în:

- a) norme imperative, care impun o anumită conduită, cerând săvârșirea unei acțiuni sau abținerea de la săvârșirea unei acțiuni, prin

obligarea la un comportament de la care subiecții de drept nu se pot abate. La rândul lor, normele imperative sunt de două feluri:

- norme onerative, care prevăd în mod expres obligația constând în săvârșirea unei acțiuni, impunând, așadar, o anumită conduită. Cu titlu de exemplu, menționăm articolul 813 din Codul civil, care prevede că „Toate donațiile se fac prin act autentic.”

- norme prohibitive, care interzic o anumită conduită, adică săvârșirea unui anumit act sau fapt. Exemplificăm prin articolul 40, alineatul (4) din Constituție, care prevede: „Asociațiile cu caracter secret sunt interzise.”

- b) norme dispozitive, care, pe lângă o anumită conduită, prevăd și posibilitatea unei conduite subsidiare, acordând o sferă de comportament mai largă subiecților de drept. Normele dispozitive se împart în:

- norme permissive, care permit o anumită conduită, fără, însă, a o impune, ca de exemplu articolul 1587 al Codului civil, care prevede că „părțile pot stipula dobândă pentru un împrumut de bani, produse sau alte lucruri mobile.”

- norme supletive, care prevăd posibilitatea unei conduite subsidiare, scopul lor fiind ca, atunci când subiecții tac și nu-și exprimă cu claritate opțiunea, de obicei în privința unui contract, să suplinească voința acestora. Cu titlu de exemplu, menționăm articolul 1319 din Codul civil, care prevede, în materia contractului de vânzare-cumpărare, că „Predarea trebuie să se facă la locul unde se află lucrul vândut în timpul vânzării, dacă părțile nu s-au învoit altfel”.

B. După criteriul structurii lor logico-juridice, normele de drept se clasifică în:

- norme juridice complete sau determinate, care conțin toate cele trei elemente de structură: ipoteza, dispoziția și sancțiunea

- norme juridice incomplete sau nedeterminate, adică acelea din al căror text lipsește unul din elementele de structură. La rândul lor, normele incomplete sunt de două feluri:

- norme de trimitere, care, pentru elementul de structură care le lipsește, fac trimitere la un alt act normativ în vigoare;

- norme în alb, adică norme de drept nedeterminate care urmează a se completa cu elementul de structură care le lipsește dintr-o normă de drept ulterioară, mai exact care nu a fost încă adoptată, dar urmează să apară. Spre exemplu, articolul 55 alineatul (3) din Constituție prevede că „Cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice.”

C. După criteriul sferei de aplicare, normele juridice se împart în:

- norme generale, care au cea mai largă sferă de aplicabilitate și adesea se afirmă despre ele că formează „dreptul comun”. Numeroase norme din Codul civil reprezintă dreptul comun pentru unele relații juridice de drept comercial sau din alte ramuri;

- norme speciale, care se aplică unei sfere mai restrânse de raporturi juridice, norme care au caracter derogativ de la ceea ce se înțelege prin dreptul comun;

- norme de excepție, care aduc completări fie normelor generale, fie celor speciale și care se aplică totdeauna cu precădere, însă strict în cazurile în care legea le prevede.

Această clasificare prezintă interes practic prin prisma faptului că normele speciale se aplică înaintea normelor generale, iar cele de excepție, înaintea normelor speciale, deci cu atât mai mult înaintea celor generale.